

Dr. Vahide BİLİR

Ankara Tabip Odası Y.K. Üyesi, Çöp Çalışma Grubu

Nasıl Başladık?

1 Mart Mitingi'nde gördüğümüz ve sizlerle paylaşmayı uygun gördüğümüz fotoğrafları bizi bu işle uğraşmaya iten.

Yanlarına gidip ne yaptıklarını, neden yaptıklarını sorduğumuzda da birden bire kendimizi işin içinde bulduk. Bu konuda 'Çöp Çalışma Grubu' kurmak fikri ise Ankara Büyükşehir Belediyesi zabıtalılarının Necatibey Caddesi'nde dört atık kağıt işçisini öldüresiye dövdüğünü öğrenip, tedavileri ile uğraşmaya başladığımızda ortaya çıktı. Sonra neden bu saldırıların olduğunu öğrenmeye çalıştık. Ankara'nın çöpünün (çöp siyasi bir terminoloji imiş, 'diğerleri' buna 'geri dönüşüm' diyor.) 49 yılına ITC Firması'na satıldığını, Çankaya Belediyesi'nin de SİMAT adlı bir şirketle anlaştığını ve Ankara'daki en zengin çöpün Çankaya ilçesinden çıktığını...

Çöp toplama için iki şirketin kıyasıya kapıştığını, 1980'den beri Ankara sokaklarında, çöpü daha kaynakta ayırıştırıcıların, bu yüzden her iki şirketin çalışanları ve zaman zaman belediye zabıtalıları tarafından dövülerek, çöpü kendi şirketlerine sattırma için baskı altına alınmaya çalışıldığını da öğrendik.

Öncelikle bu saldırıları durdurmaya çalışmak gerekiyordu. Onun için basın açıklamaları ile konuyu kamuoyu gündemine taşımaya çalıştık. Sonra da neler yapılması gerektiği üzerine çalışmalara başladık.

Her sabah sıfırdan başlayıp o gün ekme parasını çıkarmaya çalışan onurlu bir sürü insanla tanıştık. Bazı geceler uykularımız kaçtı. Duran'ı tanıdık örneğin; 'eğer akşam koltuğumun altına ekmelekleri sıkıştırıp eve gidebiliyorsam, Ankara'nın sokaklarını uçarak gidiyorum canım ablam, kimse

ÇÖP İŞÇİLERİ VE ANKARA'DA YAŞANANLAR

tutamaz beni, yollar kısalıverir önümde' diyen, 'Ama eğer o gün koltuğumun altına sıkıştırarak ekme parası kazanamamışsam, sen kır bacaklarımı benim ablam, ben o eve gitmeyeyim.' deyişi derin bir iz bıraktı yüreğimizde. Ayrıca 'Biz kimseden bir şey dilenmiyoruz, evimize ekme götürmek için hiç kimsenin yapmak istemediği bir işi yapıyoruz. İnsanca koşullarda çalışmayı istemez miyiz? Bir düşünün kaç gün evdekilerin aç beklemesini göze alabiliriz. Üç gün mü, beş gün mü ya sonra... Sonrasını düşünmek bile istemiyoruz.' deyişlerini.

Sonra yapılmış olan bilimsel çalışmaları okumaya bu sorunu diğer ülkelerin nasıl çözdüğünü öğrenmeye çalıştık. Tabi ki Türkiye'deki sorunun bir çok yönden farklı olduğunu bilerek. Türközü semtindeki çöp işçilerinin Hakkari'den koruculuğu reddedip gelenler olduğu gibi... Burada bir dernek kurmuşlardı, atık kağıt işçileri olarak. Tertemiz bir dernek ve dernekte sigara bile içmiyorlardı. Sigarayı tek katlı dernek binasının dışına çıkıp içiyorlardı. 'Çöp sürprizlerle doludur, içinden ne çıkacağını bilemezsiniz.', 'Çöp özgürlüktür, kimseye hesap vermeden çalışırım ben.' diyenlerde vardı. 'Avukat olacağım ben, üniversite kursu için para biriktirmeye geldim, bu parayı çöpten kazanıyorum işte, ne var!?' diyenlerle de tanıştık. Melih Gökçek'in Ankara Tabip Odası (ATO) Yöneticilerini istifaya çağırdığı basın açıklamasından sonra 'ATO nasıl ortalığı kirleten bu insanları savunur? Çöp mafyasına hizmet mi edeceğiz? Çöpü ayırıştırıcılarla sağlığın ne alakası var?' diyen bir sürü insana gücümüz yettiğince; her insanın sağlıklı yaşama hakkı olduğunu, bu insanların da yaşadığımız kentin bir parçası olduğunu, onları görmezden gelerek, onları ötekileştirerek sorunu çözemeyeceğimizi, üzerinden atlayamayacağımızı anlatmaya çalıştık ve anlatma-

ya devam edeceğiz. Sesimizi duyurmak için; 21 - 22 Nisan'da Kent-Çevre ve Sağlık başlıklı bir sempozyum düzenleyip, sorunu bir çok yönleri ve çözüm önerileri ile tartışacağız.

Farkındalığımız ve duyarlılığımız üzerinden çizgimize sahip çıkarak. Sorunu ekonomik-sosyal-politik boyuta taşıdık. Ankara Tabip Odası 17 Ekim 2006 tarihinde; katı atık işçileri (çöp işçileri) ve [TMMOB (Kimya Mühendisleri Odası, Çevre Mühendisleri Odası, Şehir Planlamacıları Odası)], KESK/Tüm Bel-Sen, TÜRK-İŞ/Belediye-İş, DİSK /Genel-İş, üniversiteler (halk sağlığı anabilim dalı ve sosyoloji bölümleri) ile ortak bir platform çalışması başlattı.

İkinci toplantı 1 Kasım 2006 tarihinde yine Kimya Mühendisleri Odası, Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Belediye-İş, Genel-İş, TMMOB/İKK, katı atık işçileri, katı atık depocuları, Petrol - İş Sendikası, Ankara Barosu, Ankara Tabip Odası İşçi Sağlığı ve İşyeri Hekimliği Komisyonu'ndan katılımcılarla gerçekleşti. Yapılan çalışmalar sonucu aşağıdaki metin kaleme alındı.

Çöpün Ekonomik, Sosyal ve Politik Boyutu

Günümüzde yakıcı boyutlara ulaşmış olan çöp hizmetleri, yerel belediyelere ait bir sorun olmaktan çıkmaya ulusal - insani bir sorun olmaya başlamıştır. Her yönü ile siyasal bir işe dönüşmüştür. Bu alanda küresel piyasalarda neler olup bittiğini bilmek, sorunu anlamak, yönetmek için en temel koşuldur. Çöpün alınıp satılan bir mal olarak görülmesi ve çöp üzerinden kâr elde edilmeye çalışılması doğru bir uygulama değildir, çöp o şehre ait bir oluşumdur ve yeniden işlenip değiştirilerek şehre iade edilebilir ise anlamlıdır. Bu anlamda şehrin sorunu hepimizin sorunudur. Yapılan düzenlemelerle çöp alınır-satılır bir meta haline getirilmekte ve bu alanda Ankara'nın çeşitli bölgelerinde yaşayan ve çöp toplayan insanlar çok çeşitli baskı yöntemleri ile sindirilmeye ve yok edilmeye çalışılmaktadır.

Çöp işçileri özellikle son dönemde Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Çankaya Belediyesi zabıtalılarının çeşitli saldırılarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Sokakta toplama işi yaptıkları bir arabanın değeri 100 - 150 YTL'dir. Arabalarına el konulması durumunda bir haftalık kazançları bile bunu karşılayamamaktadır. Belediyelerin getirdiği eleştiri ise; çöp poşetlerinin yırtılarak çevrenin kirletildiğidir. Bu gerçekten ağır ve haksız bir ithamdır. Bir bay-

ram günü ya da toplayıcıların çalışmadığı bir gün çöp biriken alanlara bakılırsa tam tersi görülecektir. İşçilerin çalışmadığı günlerde devasa katı atık yığınları oluşmakta ve çok daha kötü görüntüler yaşanmaktadır. Ayrıca çöp poşetlerini yırttıkları iddiasıyla üzerlerine çok gelinmesinden dolayı, toplayıcılar bu konuda azami dikkati göstermektedirler. İkincisi ise yapılan işin yasa dışı olduğu söylenmektedir. 'Mamak çöplüğünün ihalesini alan ITC Şirketi'yle çalışmayı kabul etmeleri durumunda çalışmalarına izin verileceği' Ankara'da Ön Lisans alan 4 şirket daha var, ancak bu şirketlerin ruhsatları Büyükşehir Belediyesi tarafından iptal edilmiştir. Mahkeme sürecinde lehte karar çıkmasına rağmen bu şirketlerle çalışmaması için çöp işçileri tehdit edilmekte, toplayıcılar bu şirketlere mal getirirken araçlara park ve para cezası verilmekte, dolayısıyla bir tekelleşmenin önü açılmaya çalışılmaktadır.

Toplayıcılar topladıkları ürünleri depo olarak tabir edilen yaşadıkları mahalle içlerinde, genellikle gecekondular bahçeleri ya da boş alanlarda kurulan yerlerde biriktirmektedir. Depo sahipleri, toplayıcıların getirdikleri malları niteliklerine uygun bir şekilde ayrıştırdıktan sonra bu malları tartarak, kilo hesabı olarak ödeme yaparlar ve ayrıştırılan malları Hurdacılar Sitesi, Ostim Organize Sanayi ve Kağıt pres işletmelerine satarlar.

• Tablo incelendiği zaman Türkiye'de kağıt üretiminde artış ortalama yıllık %7 mertebesinde.

• Türkiye'de kağıt - karton tüketimi incelendiği zaman ülkede kullanılan kağıdın %40'a yakını ithalat yolu ile sağlandığı görülür. Buda yaklaşık olarak yıllık 700 milyon dolarlık kağıt ithalatına tekbül etmektedir.

• Kullanılmış kağıtlar çöpe atıldığı zaman 3 ay ilet 5 yıl içinde bozunur. 1 ton kullanılmış kağıt çöpe atılmayıp geri kazanıldığı ve kağıt üretiminde tekrar kullanıldığı zaman: 17 adet yetişmiş çam a-

Tablo:-1: Yıllara göre Türkiye'de kağıt-karton tüketimi

Yıl	Toplam (ton/yıl)
1980	455.729
1985	696.810
1990	927.889
1995	1.239.500
1999	1.350.746
2004	1.900.000

Kaynak; http://www.inepo.com/db/max_detay/INCI_KARSLI_RIZE.doc

ğacının kesilmesi; 36 ton sera gazı CO₂ atmosfere atılması; 4100 kWh elektrik enerjisinin israf edilmesi; 267 kg kirletici gazın atmosfere atılması; 1.750 litre fuel-oilin israf edilmesi; 3-4 m³ depolama alanı tasarruf edilmesi; 85 m² ormanlık alanın tahrip edilmesi; 38.8 ton suyun israf edilmesi önlenir.

• Anlaşılacağı gibi kağıdın geri dönüşümü çok ucuz maliyetlidir. Türkiye’de her yıl kağıt tüketimi ve ihtiyacı ise hızla artmaktadır. Ancak tüm bunlara rağmen oluşan kağıt piyasası ve fiyatlandırma kıstaslarının neye göre belirlendiğinin yorumunu sizlere bırakıyoruz.

Çöp İşçilerinin Dilinden

Hiçbirimiz bu işi gönüllü ve isteyerek yapmıyoruz. Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısı ortadadır.

Tablo-2: Ankara’ya yerleşen toplayıcı sayısı

İkamet edilen mahalle adı	Toplayıcı sayısı/kişi
Türküzü, Akdere, Bademlidere (Mamak Bölgesi) Bu bölgedeki toplayıcıların çoğunluğu Hakkari Ördekli köyü sakinleridir. 1996 yılında Ördekli köyü boşaltıldıktan sonra Ankara’ya yerleşerek katı atık toplama işine başlayan küçük bir grup, daha sonra hemşerilerini de Ankara’ya çağırmış ve bugün Türküzü mahallesinde 110 hane ve 600 kişi bu işle yaşamını idame ettirmeye başlamıştır.	900 1.000
Karşıyaka, Macunköy, Şentepe, Yahyalar Şentepe, Yahyalar, Demetevler, Karşıyaka, Macunköy eksenine yayılmış 2000’e yakın toplayıcı bu bölgede yaşamaktadır. Bu arkadaşların önemli bir kısmı roman olarak tanımladığımız insanlardır.	2.000
Ergazi	100
İskitler Bu bölgede yaşayan arkadaşlarımızın bir çoğu Şaşmaz taşınan İskitler oto sanayinin kalıntıları içerisinde yaşamaktadırlar.	500
Balgat	300
Cebeci	150
Siteler, Hasköy	300
Mamak, Tuzluca, Ege Mahallesi, Gülveren	400
Dikmen, Kırkkonaklar	150
Etlük, Keçiören	300
Sincan, Etimesgut	300
Altındağ	400
Toplam	5.900

*Bu sayılar gözlemlerimiz, toplayıcılar, depo sahipleri ve pres işletme sahipleri ile yapılan görüşmeler ile belirlenmiştir.

Bugünkü haliyle yapılan işi savunmak ve ortadaki fiili durumu görmemezlikten gelmek mümkün değildir. Toplayıcılardan başlayıp bir sektör olarak Hurdacılar Sitesi çalışanları, Ostim ve İvedik Bölgesi’ndeki plastik granülçüler, kağıt presçileri ile bu alan 10.000’in üzerinde insanı istihdam eder hale gelmiştir. Sorun çoktur, topladığımız katı atıkların nerelerde depolanacağından tutalım, çalışma tarzının değişmesine ve katı atıkların depolanması, geri dönüşümü, imhası noktasında bir sistem oturtulmasına kadar... Toplayıcılar derki; ‘Toplayıcılar olarak bizi dışlamayan her önerinin gönüllü aktivisti olmaya seve seve hazırız!’

Ele alınması gereken sorunlar

- Sosyal güvenlik ve istihdam sorunu,
- Sağlık sorunu,
- Eğitim sorunu,
- Çocuk işçiliği,
- Kentsel dönüşüm projesi ile barmakların çöp işçilerinin ellerinden alınması,
- Köyleri boşaltılan toplayıcıların AHİM’de devam eden davaları,
- Toplumdaki yanlış önyargıları kırmak için kendilerini ifade edebilecekleri kanalların yaratılması (medyayı kullanma, kendilerine ait bir yayın organı çıkartmak vb.).

Yukarıda belirttiğimiz çalışmalar, ele alınması gereken sorunlarla birlikte bugüne kadar çalıştığımız örgütlerle sonuç alana kadar sürdürülecektir. Bu amaçla, Ankara Tabip Odası tarafından 21-22 Nisan 2007 tarihinde Kent Çevre ve Sağlık Sempozyum’u yapılacaktır. •

